

IX. Közművelődési Nyári Egyetem

Hagyomány és modernitás

Szeged, 2007. július 2–6.

A szegedi Közművelődési Nyári Egyetemet először 1999-ben rendezték meg, noha a vállalkozás nem volt előzmények nélküli. 1972-től szűk két évtizeden keresztül a Szegedi Művelődéstudományi Nyári Egyetem volt az a fórum, melynek hagyományaira alapozva Török József és kis csapata évről évre megvalósítja (legalábbis 2007-ig megvalósította/megvalósíthatta) ezt a rangos rendezvényt. A nyári egyetemen általában közművelődési szakemberek, könyvtárosok, egyetemisták vesznek részt hallgatóként, előadóként pedig neves szakemberek öregbítik a rendezvény hírét (Bánlaky Páltól Pléh Csabán keresztül Vitányi Ivánnal bezárva). A kezdetben kétnapos, majd a 2007-re már ötnaposra növekedett rendezvény előadásai rendszeresen valamilyen központi téma köré szerveződnek (2001: *Funkciók és szerepek az ezredfordulón*; 2004: *Az érték*; 2005: *Tér, társadalom, kultúra*; 2006: *Művelődés, műveltség*), miközben az előadásokat különféle kísérőrendezvények (múzeumlátogatás, koncert, városnézés stb.) egészítik ki. A nyári egyetemen elhangzott előadások szövegei megtalálhatók egyrészt a világhálón, másrészt a rendezvény megvalósulása után, általában példaértékű gyorsasággal megjelenő gyűjteményes kötetben is.

A 2007-es rendezvény központi témája a *Hagyomány és modernitás* volt. A felkért előadók, öt napon keresztül, olykor egyéb háttérrendezvényekkel megszakítva ezeket a fogalmakat, az ezekhez a fogalmakhoz kötődő kísérőjelenségeket vették számba, ill. elemezték azokat. Alábbi, válogatott szemlénk nem az előadók szabadidejének függvényében (is) kialakított programot követi, hanem a Szegeden elhangzott előadások bizonyos belső rendjét, egymásraépülését, -építhetőségét tartja szem előtt.

Nyitó előadásában Hoppál Mihály a hagyomány és modernitás összeegyeztethetőségét boncolgatta, hangsúlyozva, hogy a modernizáció önmagában nem feltétlenül jó, a hagyomány meg nem feltétlenül rossz, elvetendő, ásatag (nota bene: ezt voltaképpen minden előadó hangsúlyozta, miközben többen nem az értékelvek alapján közelítettek a kérdéshez). Hoppál összességében a „hagyomány-alapú társadalom” kiépítése, kiépíthetősége mellett voksolt. Mondandójához kapcsolódott Bujdosó Dezső, aki az „archaikus” (tradicionális) és a „modern” fogalmának antropológiai megközelítését villantotta föl (*Értékek tengelyén*).

Elméletibb (és távolságtartóbb) volt Szíjártó Zsolt előadása, amelyben a hagyomány és modernitás dichotómiájának történeti átalakulását vizsgálta, felvázolva azt is, milyen lehetőségei vannak a miénktől eltérő kultúrák társadalomtudományos megközelítésének. Hasonlóan teoretikus jellegű volt Voigt Vilmos előadása, amelyben a hagyomány fogalmának alakulását a néprajz, vagy ha úgy tetszik egy bizonyos kultúratudomány szemszögéből követte nyomon, illetve annak modern magyar értelmezéseit járta körül. Gyáni Gábor (*Hagyomány és a történeti tudás*) a történettudomány irányából közelített a kérdéshez: „A hagyomány és a történeti tudás közti kap-

csolat ellentmondásoktól sem mentes alakulása fokozott óvatosságra int a múltunkhoz fűződő viszonyt illetően” – figyelmeztetett, majd így folytatta: „Ha nincs egységes, mindenki által egyformán elfogadott (nemzeti) hagyomány, és nem létezik az a fajta történetírás sem, amely egyetlen kánon szerint beszélhetné el a múlt diffúz és zűrzavaros históriáját, akkor nehéz, talán lehetetlen is közös nyelvet és kódot találni a múlt hagyományként vagy történelemként való újrahasznosításához. Éppen ennek vagyunk tanúi napjainkban, amikor a politikai kultúra túlságosan is a múltra, annak egyik vagy másik favorizált felfogására, szimbólum- és jelentéskörére hagyatkozik saját legitimációs törekvései során. Hagyományok és történeti tudat nélkül, igaz, nem képzelhető el sem modern közösségi identitás, sem modern politikai kultúra. Az identitáspolitika szeszélyeinek kiszolgáltatott múlt azonban nem a vélekedések egészséges pluralizmusát, sokkal inkább az emlékezetpolitika egyfajta diktatúráját teremti meg csupán. Ezt pedig mindenáron el kellene kerülnünk.”

L. Juhász Ilona a szlovákiai magyarok példáján keresztül azt mutatta be, hogy a nemzeti identitás megkonstruálásához az elmúlt fél évszázad alatt, az éppen regnáló hatalom ideológiai hovatarozásától függetlenül miként használták fel (és ki) a néphagyományokat. A magyarországiak „határon túli magyarság”-képének torzulásaira is rámutat: „Magyarország lakosainak egy rétege körében a határon túli magyarokról – enyhén szólva – hamis kép alakult ki. Sokan úgy képzelik, hogy még érintetlen archaikus kultúrát találhatnak a magyarlakta falvakban, sőt, zömük még népviseletben jár, s mintha életük nagy része azzal telne, hogy főállásban identitásukat őrzik. Ezzel szemben ez a mikrotársadalom – mint ahogyan a többi, romániai, szerbiai, ukrainai stb. magyar mikrotársadalmak is – szociológiai és világnézeti szempontból is épp olyan tagolt, sokrétű, mint minden más társadalom.”

Szarvas Zsuzsa a migrációs folyamatoknak a helyi tradíciókra gyakorolt hatását mutatta be néhány, a migrációs folyamatok különféle megvalósulási formái alapján kiválasztott település (Budajenő, Kisújbánya, Somogyacsa, Tinnye) példájára támaszkodva. Az alapul szolgáló kutatás arra a kérdésre próbált választ adni, hogy a mai Magyarországon zajló migrációs folyamatok milyen módosulásokat idéznek elő a vizsgált falvak mindennapi kultúrájában (társadalmában, gazdaságában, kulturális életében stb.), illetve az ott lakók identitásában.

Kovács Ákos a Pozsonyban megjelent könyvének címét kölcsönvéve (*Kitalált hagyomány*), annak tanulságait is összefoglalva, a mesterséges hagyományteremtés példájaként az aratóünnepet, valamint – Szeged környéki aktualitását is szem előtt tartva – a Feszty-körkép közvetítette mítoszt mutatta be.

E rövid szemléből is kiérződik talán, hogy a szegedi öt nap alatt az oda meghívott előadók (filozófusok, kultúra- és néprajzkutatók, történészek stb.) a felvetett kérdéskör jónéhány, továbbgondolásra alkalmas aspektusán végigkalauzolták a hallgatóságot. Mondandójuk azóta nyomtatott formában is napvilágot látott a Török József által szerkesztett kötetben (*Hagyomány és modernitás*. Szeged, 2007), tehát a továbbgondolás lehetősége bárki számára adott...

Liszka József